

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 11 (54)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2015

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 11 (54). — Рівне: РДГУ, 2015. — 248 с.

Збірник наукових праць містить статті за матеріалами першої регіональної науково-практичної конференції «Оптимізація процесу навчання іноземних мов у закладах освіти гуманітарного та технічного напрямів», організованої Рівненським державним гуманітарним університетом і Національним університетом «Острозька академія» 22 квітня 2015 року, та інші статті із загальноосвітніх проблем формування особистості, використання особистісно-зорієнтованих, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних й інших інноваційних освітніх технологій, історичного досвіду навчання та виховання у дошкільних, загальноосвітніх і вищих навчальних закладах.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, вихователів та вчителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Войтович Ігор Станіславович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету);

Сверлюк Ярослав Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 24.04.2015 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 10 — 3.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015

4. Мартиненко О.А. Корекція дезадаптивної поведінки в молодших школярів /О.А. Мартиненко. – Харків: „Ранок”, 2011. – 176 с.
5. Максимова Н.Ю. Соціально-психологічні аспекти профілактики адекватної поведінки дітей та молоді /Н.Ю. Максимова, С.В. Толстухова. – К.: УДЦССМ, 2000. – С. 145.
6. Подмазін С.І. Особистісно-орієнтована освіта /С.І. Подмазін. – Дніпропетровський нац. ун-т, 2006. – 418 с.
7. Подмазін С.І. Психологія особистісно зорієнтованого навчання /С.І. Подмазін //Культурологічний вісник. Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни. – Запоріжжя, 2005. – Вип. 15.
8. Стельмахович М.Н. Народна педагогіка /М.Н. Стельмахович. – Тернопіль, 1985. – С. 276.
9. Трубавіна І.М. Зміст та форми просвітницької роботи з батьками / І.М. Трубавіна. – К., 2009. – С. 264.
10. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю / І.М. Трубавіна. – К., 2002. – С. 132.
11. Хоменаускас Г.Т. Семья глазами ребенка / Г.Т. Хоменаускас. – М.: Педагогика, 1989. – 63 с.
12. Эйдемиллер Е.Г. Психология семьи / Е.Г. Эйдемиллер. – СПб., 2001. – 210 с.

А.С. ПАВЛЕНКО. СЕМЬЯ КАК ГЛАВНЫЙ ЭЛЕМЕНТ СОЦИАЛЬНОГО СТАНОВЛЕНИЯ ЛИЧНОСТИ

Резюме. В статье уделено внимание семье как главному фактору становления личности. Рассмотрено влияние родителей на самоутверждение, самостоятельность, вхождение ребенка в социум. Обращено внимание на особенности жизнедеятельности растущей личности.

Акцентируется внимание на рекомендациях для родителей для решения проблем в отношениях с детьми в процессе их адаптации в социуме, самоутверждения. Раскрыты индивидуальные особенности личности во время ее самореализации и самоутверждения в обществе.

Ключевые слова: современная семья, социализация, социум, родительская опека, адаптация, самоутверждение, самооценка, самореализация, социальная жизнь, родительский авторитет, самовыражение.

A.S. PAVLENKO. THE FAMILY AS THE MAIN ELEMENT OF THE SOCIAL FORMATION OF PERSONALITY

The summary. The article paid attention to the family as the main factor of the formation of personality, the influence of parents on self-affirmation, autonomy, joining the child in society, features a growing personality.

Special attention is paid to the recommendations for parents to address problems in the relationship with the children in the process of their adaptation in the society, empowerment. Disclose individual personality traits during her and assert them in society.

Key words: modern family, socialization, society, parental authority, adaptation, self-esteem, self-actualization.

Одержано редакцією 14.04.2015 р.

УДК: 373.5

М.С. ЯНЦУР

ПРОФЕСІЙНА АКТИВІЗАЦІЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Резюме. У статті обґрунтовуються і розкриваються суть, мета та основні форми професійної активізації учнів основної школи; розглядаються підходи, принципи побудови, зміст та умови реалізації професійних проб, як найефективнішої форми профактивізації.

Ключові слова: активність, професійна активізація, форми профактивізації, професійна проба, умови реалізації.

Постановка проблеми. Професійне самовизначення буде ефективним лише тоді, коли особистість проявляє активність у процесі пошуку „своєї” професії, перевіряючи себе в ній. Слово „активність” походить від латинського *activus* – діяльний, енергійний, ініціативний, той, що розвивається. Отже, активність проявляється через діяльність, в основі якої лежить потреба. Внутрішніми стимулами активності крім потреби є інтереси та мотиви, які визначаються метою діяльності. Активність проявляється в різних видах діяльності: громадській, пізнавальній (навчальній), ігровій, трудовій, професійній тощо та на різних рівнях: **потенційному**, тобто готовності і прагненні до діяльності; **реалізаційному** – діяльність енергійна, інтенсивна, ініціативна, самостійна, але ситуативна, епізодична, швидко згасаюча; **системному** – діяльність чітко спрямована і ґрунтується на основі комплексу потреб, інтересів, ідеалів та реалізується системно і творчо [7]. У професійному плані активність напряму пов'язана з проблемою вибору в найскладнішому прояві: вибір професії, шляху її отримання, побудови кар'єри і т.п.

Основою професійного самовизначення є професійний інтерес, який спонукає особистість до активної діяльності. А як свідчать результати психолого-педагогічних досліджень, обдумані професійні інтереси, що мають сформовану психологічну основу, з'являються в 13-14 років, тобто в старшому підлітковому віці. У цей період провідною діяльністю дітей виступає суспільно-корисна праця.

Однак, як показує практика, професійні інтереси у більшості учнів цього віку нестійкі, поверхові, не відіграють істотної ролі в професійному самовизначенні. Багато школярів старшого підліткового віку не мають

також достатньо чіткого уявлення про зміст і характер праці масових професій, яке є основою формування професійних інтересів. Більшість з них переоцінюють свої сили, можливості та здібності і, зрозуміло, що вони не зможуть адекватно співвіднести їх з вимогами, що висуваються вибраною професією.

Формування в учня активного, глибокого інтересу до різних професій, як доведено низкою психолого-педагогічних досліджень, відбувається тільки в процесі активної трудової діяльності індивіда [1; 5; 7; 8; 9; 10; 13 та ін.]. У процесі такої діяльності найяскравіше проявляються індивідуальні якості учнів, здібності й інтерес стають видимими. Тому, щоб сформувати адекватну самооцінку своїх особистих якостей і здібностей у школярів цього віку, їх необхідно залучати до різноманітної трудової діяльності. Підліток, спробувавши себе у різних видах професійної діяльності, зможе об'єктивніше підійти до вибору свого життєвого шляху. І більше за все цьому вибору сприяє трудова діяльність. Участь школярів у праці виховує в них як психологічну, моральну так і практичну готовність до трудової діяльності, а також сприяє формуванню активної життєвої позиції. Найдівіша реалізація професійної спрямованості учнів відбувається тоді, коли їх праця організована в виробничих чи близьких до них умовах із застосуванням сучасної виробничої техніки, передової технології і нових колективних форм її організації. Тому перевірка на практиці своїх професійних інтересів та нахилів з урахуванням власних психофізіологічних якостей відбувається в процесі реалізації такого компонента системи професійної орієнтації, як професійна активізація, який розкривається в наших працях [2; 6; 15 та ін.].

Аналіз досліджень і публікацій. У своїх працях І.П. Ареф'єв [1], Г.О. Балл [5], П.С. Лернер [3], П.С. Перепелиця [5], М.С. Пряжніков [7; 8], О.Д. Сазонов [9], В.К. Сидоренко [10], В.Д. Симоненко [9], В.В. Рибалка [5], С. Фукуяма [11], С.М. Чистякова [12] та ін. вказують на необхідність створення умов для перевірки потенційних професійних якостей учнів в практичній діяльності, тобто в процесі професійної активізації. При цьому вони пропонують різноманітні форми її проведення. Так, наприклад, П.С. Лернер пропонує здійснювати профактивізацію у формі професійно-технічних проб самовизначення як елективних курсів. Ці проби мають свої *психолого-педагогічні особливості*. I. Проби принципово особистісно-орієнтовані, тобто, з одного боку, вони задовольняють якийсь запит (якщо він, звичайно, є) особистості, яка розвивається, з іншого – оцінює результати і сам робить висновки (і тільки сам!) той, хто виконує проби. II. Проби не дають відповіді на запитання: чи стану я успішним лікарем (банкіром, інженером, журналістом, робітником високої кваліфікації, бізнесменом і т.п.), як це роблять – з шаманською впертістю – нескінченні псевдопсихологічні тести, діагностики, опитувальники й анкети. І не тому, що проби погані, а тому, що прогнозувати на 10-15 років наперед просто несерйозно. III. Ці проби не визначають професійної придатності, яка, у більшості випадків, характеризує навченого і сформованого спеціаліста, яким ніхто із тих, хто виконує проби, не є. Більше того, у пробах розмиті (навмисне!) межі професій, професії взагалі можуть бути не названі. IV. За об'єктивними причинами обмеженості ресурсів проби, нажаль, не мають практичної частини, а було б добре 7-8 годин поспіль спробувати покреслити, декілька разів виконати нудні розрахунки, постояти біля операційного стола, відредагувати тексти, повишивати бісером, позайматися з комп'ютерною версткою газети тощо. Але це вже інші проби, які потребують навчання та часу. V. Всі ці професійно-технічні проби – принципово гуманітарні, тому що дають уявлення про те, що і як роблять люди у своїй професійній праці. А ще виконання проб спрямоване на те, щоб розширити світогляд і ерудицію, “мій світогляд” і уявлення про світ праці та професій, щоб розвивати допитливість і збільшити інформаційне поле власного буття. [3]

С.М. Чистякова пропонує пропедевтичні професійні проби для учнів 8-9-х класів, які передбачають три рівні складності і складаються з двох етапів: підготовчого і практичного [12]. С. Фукуяма описує професійні проби, які використовуються в школах Японії і за змістом включають 16 сфер діяльності (пунктів): вирощування овочів і квітів, догляд за тваринами, рибальство і збір моллюсків, переробка продуктів харчування, малювання (дизайн), виготовлення продуктів індустріальним способом, виготовлення продуктів у домашніх умовах, керування машинами, виконання канцелярської роботи, підприємницька діяльність, прийом відвідувачів (організація контактів з людьми), приготування страв, догляд за людьми, представницька діяльність, заняття спортом і дослідницька робота. Кожний вид діяльності включає відповідну кількість конкретних професійних проб, наповнення яких залежить від соціально-економічних умов регіону та країни в цілому, а також наявності можливостей для їх організації. Так, наприклад, управління машинами включає проби з монтажу, управління, демонтажу і ремонту різних механізмів, приладів, електрообладнання і т.п. [11] Програмою курсу “Людина і світ професій” передбачено проведення профактивізації з учнями 9-го класу у формі професійних проб з 5 типів професій, які виконуються протягом 1 години з кожного типу [4].

Метою статті є обґрунтування і розкриття суті, мети, основних форм, змісту та умов професійної активізації учнів основної школи на основі професійних проб.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна активізація – це розвиток інтересів, нахилів, здібностей учнів у різних видах професійної діяльності (реальної чи змодельованої), що передбачає включення їх в активну „пробу сил”, у процесі якої вони отримують реальний досвід початкової праці в обраній сфері діяльності. Цей компонент профорієнтації значною мірою реалізується в підлітковому і юнацькому віці. Відомо, що підлітки, особливо старші, характеризуються відповідним рівнем усвідомлення свого „Я”. У них виникає стійкий інтерес до своєї особистості, до з'ясування своїх можливостей у різних видах діяльності та їх оцінки. У школярів поступово формується сфера самооцінки, а на її основі відповідний рівень потреб. І якщо учню не дати можливості реалізувати свої наміри, перевіряючи таким чином свої можливості, то це призведе до неадекватної самооцінки, а потім до спотворення професійного самовизначення або його невизначеності.

Умови, в яких підліток перебуває у школі і вдома, породжують в нього потреби і мотиви, які характеризуються бажанням увійти в світ діяльності дорослих. Але цього недостатньо для професійного самовизначення, так як будь-яка професія характеризується своїми знаннями, вміннями, навичками і професійно важливими якостями особистості, тобто операційно-технічною сферою. Вони розвиваються, перш за все, в процесі всієї трудової підготовки школярів, на всіх уроках і в позаурочний час. Але для забезпечення цього процесу особливу увагу важливо надавати індивідуальній роботі з учнями: необхідно кожному знайти відповідне заняття, яке максимально відповідає його особистим якостям і можливостям.

Таким чином професійна активізація це система заходів, спрямованих на активізацію питань професійного самовизначення і розвитку для людини, спонукування, заохочення, підтримка власних практичних кроків молодого людини на шляху від невиразних переживань і відчуттів сенсу до реалістичних цілей та програм їх втілення.

Виходячи з суті профактивізації метою цього компоненту системи профорієнтації є забезпечення професійного самовизначення особистості шляхом включення учнів у різні види професійної діяльності на основі їх інтересів, нахилів, мотивів і здібностей.

Для досягнення визначеної мети профактивізації необхідно вирішити наступні завдання:

- розробити зміст та методику реалізації різних видів професійної активізації;
- створити навчально-матеріальне забезпечення профактивізації школярів;
- забезпечити розвиток професійних інтересів і нахилів учнів в різних видах діяльності.

Досягнення поставленої мети та вирішення вказаних завдань можливе лише за умови використання різноманітних форм професійної активізації. У педагогічній науці є різні підходи до визначення форми навчання і виховання. У профорієнтаційній роботі, особливо в процесі професійної просвіти, використовують різноманітні форми. Деякі з них були розглянуті раніше. Стосовно форм профактивізації, дотримуючись традиційного підходу, можна виділити наступні: 1) мотиваційно-емоційні; 2) пізнавально-інтелектуальні; 3) практико-поведінкові [7].

Мотиваційно-емоційна активізація учнів реалізується через профінформацію, яку вони отримують з різних джерел інформації, спонукаючи їх до пошуку відповідей на питання, які виникають в них під час занять у школі, гуртках, секціях, профконсультацій тощо.

Пізнавально-інтелектуальна активізація учнів найкраще здійснюється через попередню профорієнтаційну психодіагностику, під час якої вони отримують досвід пізнання себе та розвитку своїх професійно-важливих якостей. Тут же учні найкраще пізнають себе і спрямовують у майбутньому свою діяльність на розвиток своїх інтелектуальних якостей через проблемне навчання, тренінги тощо.

Безпосередньо ж активізація учнів здійснюється при реалізації практико-поведінкової активності, у процесі якої вони найефективніше вирішують свої ситуації вибору професії без сторонньої допомоги.

Виходячи з цих позицій до основних форм профактивізації відносяться:

- уроки трудового навчання – учні в теорії та на практиці знайомляться з різними професіями відповідно змісту програми цього предмету, виконуючи певні завдання, які відповідають змісту і характеру праці визначених спеціальностей, тим самим перевіряючи в дії свої інтереси, нахили та здібності;

- заняття в гуртках технічної чи прикладної творчості – наближають роботу в них до конкретної професійної діяльності шляхом залучення учнів до виконання певних трудових операцій та оволодіння відповідними вміннями і навичками, розвиваючи їх трудову й пізнавальну активність та самостійність, що стає стартовим майданчиком у майбутню професію;

- спеціальні курси з певних сфер виробничої діяльності за вибором учнів, наприклад, “Основи сучасного виробництва”, “Основи інформаційних технологій”, “Основи електроніки” тощо;

- факультативні курси з підготовки учнів до вибору професії, такі як “Людина і світ професій”, “Основи вибору професій”, “Людина-професія”, які вивчаються у 8-9 класах за відповідними програмами;

- професійні конкурси, наприклад “Кращий за професією”, які проводяться в навчальних групах, класах, між групами та учнями в масштабах школах, навчально-виробничого комбінату, району, області та країни, які активізують пізнавально-трудова діяльність школярів, розвивають їх професійні інтереси та нахили і найефективніше проводять їх на базі професійно-технічних чи вищих навчальних закладів;

- клуби майбутніх спеціалістів, у яких учні об’єднуються за професійними інтересами і де вони спілкуючись з друзями та дорослими, виконуючи трудову діяльність у різноманітних умовах отримують неоціненний практичний досвід у плані підготовки їх до свідомого вибору своєї професії;

- шкільні трудові об’єднання – учнівські виробничі бригади, шкільні лісництва, табори праці та відпочинку, учнівські кооперативи тощо – дозволяють формувати і розвивати в учнів любов до праці, соціально значимі мотиви трудової діяльності, професійно важливі якості, що сприяє підвищенню ефективності профорієнтаційної роботи зі школярами;

- вечори техніки, які дозволяють учням розширити і поглибити свої знання і вміння з фізики, хімії, біології, трудового навчання, креслення, тощо, ознайомитися з відповідними галузями виробництва, історією їх розвитку та досягненнями, що сприяє розвитку їх інтересів до техніки і певних професій;

- тижні техніки і праці, які проводяться заздалегідь складеною програмою і дозволяють залучати учнів до виконання відповідних видів трудової діяльності, проводити зустрічі з фахівцями певних професій, випускати тематичні газети, знімати відеофільми і переглядати їх, проводити екскурсії на підприємства, у

професійно-технічні навчальні заклади, вищі навчальні заклади, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, профорієнтаційні класні години, диспути з питань вибору професії, виставки творчих робіт учнів тощо, що значно активізує профорієнтаційну роботу в школі та сім'ї, залучаючи до їх проведення батьків;

- тренінгові заняття з певних професій, де учні виконують окремі функції фахівця (вправи);
- ділові профорієнтаційні ігри (рольові, операційні, імітаційні, інсценування, психодрами, соціодрами та ін.), під час яких відбувається імітаційне моделювання професійної діяльності та предметного змісту професії, включаючи інструментальний і емоційно-рольовий аспекти проблеми вибору професії й учні, граючись, закріплюють набуті знання, вміння та навички, розвивають творче мислення, що стимулює їх до навчально-пізнавальної діяльності в певній галузі науки і виробництва;
- індивідуальні завдання професійного спрямування, які учні виконують на уроках трудового навчання, у процесі технічної чи прикладної творчості та дозволяють розвинути їх технічні й професійні інтереси, нахили і здібності та переконатися у своїх можливостях на практиці.

Професійній активізації школярів сприяють також заняття в спеціальних школах (музична, художня тощо), робота в наукових товариствах, малій академії наук, центрах наукової та технічної творчості, участь у предметних олімпіадах, змаганнях тощо. Вказані форми професійної активізації сприяють розвитку і закріпленню в учнів професійних намірів, що дозволяє їм свідомо підійти до професійного самовизначення. Але найефективнішою формою профактивізації школярів є професійні проби, які ми розглянемо нижче.

Із усіх видів діяльності найважливіше значення у процесі самовизначення має перетворювальна діяльність, організована як активна проба сил. Залучення учнів до практичної діяльності, пов'язаної з їх професійними інтересами, покликане сприяти успішному вирішенню особистісних протиріч, які утворюють руйнівні сили розвитку професійної спрямованості та професійної самосвідомості. У ранній юності, коли молоді люди глибоко переживають проблему самовизначення, вони охоче йдуть назустріч можливостям самостійної проби сил у сфері діяльності, яка їх приваблює. Кожна нормальна людина до одного виду діяльності здатна більше, ніж до іншого. Генетичні можливості людини незрівнянно багатші, ніж вона їх реалізує у своєму житті. Було б великою помилкою вважати, що кожна людина однаковою мірою здатна до будь-якого виду діяльності.

Дуже важливо включити учнів у реальну працю, організувати її так, щоб вона приносила їм задоволення, усвідомлення важливості, збуджувала позитивні емоції. Виховання особистості в праці тим ефективніше, чим більше надано їм можливостей для вільного прояву своєї індивідуальності, самоствердження свого "Я".

Для успішного виконання завдань з трудової підготовки взагалі, і профорієнтації, зокрема, пропонується здійснювати професійну активізацію учнів 8-9-х класів через професійні проби. Як вказує професор С. Фукуяма, завершальним етапом у професійному самовизначенні повинно бути включення підлітка в різні види трудової діяльності, так звані професійні проби – професійне випробування. У процесі професійних проб учень отримує досвід тієї роботи, яку він вибрав, і пробує визначити, чи відповідає характер цієї роботи його здібностям і вмінням. Проба з певної професії повинна бути забезпечена в індивідуальному порядку для кожного учня. Якщо навіть учень, як відмічає С. Фукуяма, знає свої можливості, має уявлення про професію і зробив для себе вибір, він не зможе прийняти кінцеве рішення, чи подобається йому ця робота і чи може він у повній мірі виконувати її вимоги, перш ніж реально не випробує себе у ній [11].

Професійна проба – вид навчально-трудова діяльність учнів, професійне випробування чи перевірка, який моделює найважливіші елементи конкретного виду праці (професійної діяльності), має завершений вигляд і спрямований на перевірку професійно важливих якостей особистості та її придатності до професії. Метою професійної проби є випробування на професійну придатність у ситуації, близькій до виробничої.

У процесі виконання професійної проби учень отримує досвід роботи в тій професії, яку він планує обрати і за результатами її виконання намагається визначити, чи відповідає зміст і характер цієї професії його інтересам, нахилам, здібностям та іншим особистісним якостям, що сприяє свідомому, обґрунтованому, вільному професійному самовизначенню.

Професійні проби повинні передбачати персоналізацію знань і вмінь, які отримують учні, що допомагає вільному розвитку індивіда та становленню молодої людини. Це все сприяє свідомому й інформаційно забезпеченому професійному самовизначенню учнів, що надає можливість проектування свого післяшкільного професійного навчання.

Переваги професійних проб, щодо інших форм професійної активізації, такі:

- наявність конкретних цілей щодо професійного самовизначення;
- строго індивідуальна можливість кожному учневі випробувати себе у професії;
- відсутність обмеження напрямів діяльності;
- прямий зв'язок з підготовкою до майбутньої професійної діяльності та вибору життєвого шляху;
- відсутність жорстких обмежень, що дозволяє рухатись кожному учню своїм темпом;
- можливість проводити проби в різних умовах (шкільних, домашніх, виробничих тощо).

Саме під час проб найвиразніше здійснюється розвиток інтересів і нахилів учнів, активізація діяльності їх до вибору професії, і найціннішим є те, що підлітки включенні в цілеспрямовану, професійно визначену діяльність.

Професійні проби мають бути обов'язковою складовою частиною шкільної освіти. Найповніша їх реалізація здійснюється під час трудової підготовки учнів у 8-9-х класах. За загальним змістом профпроби включають у себе п'ять типів професій за предметом праці та три класи професій за метою праці, враховуючи різні знаряддя й умови праці, використовуючи розроблену Є.О. Клімовим класифікацію професій. (Пригадайте

класифікацію професій за предметом та метою праці.) Приклад підбору професійних проб для учнів Рівненщини наведено у таблиці 1. Тобто, загальне число проб повинно бути не менше п'ятнадцяти. Зрозуміло, що кожна профпроба за відповідною трудовою діяльністю відрізняється одна від одної конкретним її змістом, але кожна має два етапи: *підготовчий* (навчально-діагностичний) і *професійний* (практичний).

Підготовчий етап включає в себе дві частини. Перша частина – *попередня профорієнтаційна психодіагностика*, тобто визначення професійно важливих якостей, основу якої становить загальна і спеціальна діагностика. Друга частина – *навчальна*, яка включає загальні питання для ряду споріднених професій та набуття теоретичних знань і початкових практичних вмінь з конкретної спеціальності. Ця частина реалізується за трьома напрямками: технічним, ситуативним, функційним. Технічний напрям (відображає операційний бік професії та дозволяє визначити профорієнтаційну спрямованість на рівні знань) дозволяє формувати знання з будови, кінематики машин, механізмів та основних інструментів. Ситуативний напрям (відображає предметно-логічний бік професії) дозволяє формувати розумові вміння пошуку й усунення несправностей в обладнанні, знаходження виходу з певної ситуації, яка виникає у процесі роботи. Функційний напрям (відображає структурно функційний і динамічний бік професії) забезпечує формування знань послідовності виконання трудових і технологічних функцій при керуванні обладнанням, організації робочого місця і т.п. та необхідних початкових професійних (спеціальних) умінь з конкретної професії.

Таблиця 1.

Професійні проби, які можна запропонувати для проведення в школах Рівненщини
(із врахуванням ситуації на ринку праці)

Класи професій за метою праці	гностичні	перетворювальні	винахідницькі
Людина – Людина	Професійна проба за напрямом діяльності: торгівельна справа (продавець)	Професійна проба за напрямом діяльності: педагогічна діяльність (вчитель)	Професійна проба за напрямом діяльності: медицина (лікар-дослідник)
Людина – Природа	Професійна проба за напрямом діяльності: тваринництво (лаборант)	Професійна проба за напрямом діяльності: рослинництво (садівник)	Професійна проба за напрямом діяльності: селекційна справа (селекціонер)
Людина – Техніка	Професійна проба за напрямом діяльності: автомобільний транспорт (водій)	Професійна проба за напрямом діяльності: деревообробка (столяр)	Професійна проба за напрямом діяльності: радіотехніка (монтажник радіоапаратури)
Людина – Художній образ	Професійна проба за напрямом діяльності: мистецтво (реставратор картин)	Професійна проба за напрямом діяльності: кондитерська справа (пекар-кондитер)	Професійна проба за напрямом діяльності: архітектура (художник-реставратор)
Людина – Знакова система	Професійна проба за напрямом діяльності: перекладацька справа (перекладач)	Професійна проба за напрямом діяльності: економіка (бухгалтер)	Професійна проба за напрямом діяльності: обчислювальна техніка (інженер-програміст)

Другий етап професійної проби – професійний (практичний). Він передбачає виконання професійної проби трьох рівнів у порядку складності. Кожна проба будь-якого рівня здійснюється за вказаними вище напрямками. Якщо професійна проба третього рівня виконується відразу – дві попередні зараховуються автоматично, а при виконанні профпроби другого і третього рівнів – перша зараховується як виконана. Три напрями проби дозволяють найповніше розкрити зміст вибраної учнем професійної діяльності.

Зміст професійних проб реалізується за принципами політехнізму, диференціації навчання й індивідуального підходу до учнів і містить у собі практичну й професійну спрямованість і будується на основі дидактичних принципів трудового навчання. Використовуючи ці підходи розробляються відповідні програми професійних проб для учнів 8-9-х класів. Приклади програм професійних проб наведено в наших публікаціях [2; 6; 14; 15 та ін.].

Керуючись загальними принципами відбору навчального матеріалу, які сформульовані дидактикою, на основі цілей і завдань навчання, а також специфікою вибраної нами галузі діяльності (наприклад: техніка – деревообробка) можна виділити такі принципи відбору навчального матеріалу: зміст навчального матеріалу повинен достовірно відображати основні сторони об'єкту вивчення; відбирати навчальний матеріал потрібно з урахуванням його значення для практики; при відборі навчального матеріалу необхідно врахувати загальний рівень знань, який мають учні з усього комплексу взаємозв'язаних предметів; зміст загальнотехнічної підготовки повинен бути тісно зв'язаний зі змістом всіх навчальних предметів; навчальний матеріал повинен сприяти розвитку в учнів вміння використовувати отримані знання на практиці на сьогодні, (у зв'язку із швидким розвитком техніки, виникли серйозні проблеми, пов'язані з охороною природи, раціональним використанням її багатств). Іншими критеріями відбору навчального матеріалу є: типовість для певної галузі виробництва і видів трудової діяльності; відносна стабільність протягом певного тривалого періоду; відповідність основним напрямкам розвитку науки і техніки; можливість організації навчального процесу в цілісну систему взаємозв'язаних занять; тісний зв'язок навчального матеріалу з майбутньою трудовою діяльністю.

Необхідно також відзначити, що зміст навчальної інформації повинен бути розрахований на предметну практичну діяльність і професійне самовизначення. Тому в якості робочих критеріїв відбору навчального матеріалу нами були взяті наступні: попередня підготовка школярів; врахування цілей трудового навчання учнів 8-9-х класів; мета професійного самовизначення; специфіка об'єктів праці; політехнічна і профорієнтаційна спрямованість навчального матеріалу; врахування перспектив розвитку сфери виробництва (деревообробка).

Підготовчий етап цієї проби включає в себе вступ до професій деревообробки, діагностичну і навчальну частини. У вступі до професій деревообробки вивчається перелік професій, спеціальностей, які є характерними для деревообробної промисловості; загальні вимоги цієї групи професій до людини; медичні протипокази; аналіз професіограм професій (столяр, верстатник з деревообробки тощо). Спеціальна діагностика професійно важливих якостей (ПВЯ) передбачає практичні роботи з виявлення рівня ПВЯ: технічного мислення (субтест з тесту "технічне мислення"); окомір (методики вимірювання лінійкою, кутового окоміру) й інші. Загальне знайомство з професією здійснюється шляхом перегляду кіно- та відеофільмів про професії деревообробки з наступним обговоренням або проведенням професіографічної екскурсії не деревообробне підприємство (столярний цех).

Навчальна частина підготовчого етапу містить у собі теоретичне вивчення і практичні роботи з основ будови й принципу дії промислових деревообробних верстатів, їх блок-схеми, кінематичні схеми. Тут розглядаються основні несправності деревообробних верстатів, алгоритми їх пошуку й усунення, правила обслуговування та експлуатації; правила безпечної роботи, матеріали й інструменти, які при цьому використовуються. Практичні роботи підготовчого етапу передбачають самостійне вивчення будови основних вузлів деревообробних верстатів; проведення обслуговування верстатів (перевірка мастила, змащування частин і вузлів верстатів); усунення найпростіших неполадок верстатів за інструкційними картками; здійснення підготовки верстатів до роботи (установка ріжучого інструменту, підбір і установка заготовок); керування верстатом на холостому ходу; виконання столярних операцій, які входять до професійної проби.

Практичний етап передбачає виконання проб трьох рівнів за технічним, ситуативним та функційним напрямом в порядку складності. Так, у пробі першого рівня за технічним напрямом пропонується підібрати інструменти для виготовлення виробу за технологічною картою, тобто заповнити графу "Інструменти" технологічної картки, яку наперед готує вчитель. Ситуативний напрям проби першого рівня передбачає підбір заготовки для виготовлення виробу відповідно креслення, тобто із запропонованого вчителем набору заготовок (п'ять-сім) вибирається одна, яка відповідає економічним, технічним і технологічним вимогам (відомості про заготовку заносяться у відповідну графу технологічної картки, підготовленої вчителем). Функційний напрям проби першого рівня передбачає самостійне виготовлення виробу за заповненою технологічною картою, підібраним інструментом відповідно виданого креслення. Після виконання проби першого рівня учень розпочинає виконання проби другого рівня.

Технічний напрям проби другого рівня передбачає здійснення розподілу операцій із виготовлення виробу в правильній послідовності, тобто керуючись отриманим від учителя кресленням і доволно записаними технологічними операціями необхідно розставити їх у відповідній послідовності, підібрати обладнання й інструменти, визначити режими різання й одержані результати занести до технологічної карти. Ситуативний напрям проби другого рівня націлює учнів на підбір пристроїв для виготовлення виробу, тобто із запропонованого набору пристроїв проводиться їх підбір для виготовлення виробу на основі виданого вчителем креслення. Функційний напрям проби другого рівня передбачає самостійне виготовлення виробу за заповненою учнем технологічною картою, підібраними інструментами і пристроями. Після виконання проби другого рівня учень приступає до виконання проби третього рівня.

Технічний напрям проби третього рівня передбачає розробку технології виготовлення та складання виробу, тобто із запропонованого вчителем переліку виробів, які подаються у формі креслень або ескізів, необхідно вибрати один і самостійно розробити технологію його виготовлення та складання. Ситуативний напрям проби третього рівня націлює учнів на самостійне здійснення підбору складально-монтажного інструменту і пристроїв для складання виробу, тобто враховуючи економічну, технічну і технологічну доцільність та наявність їх у майстерні чи цеху, підібрати складально-монтажний інструмент і пристрій для виготовлення та складання виробу за власним вибором. Функційний напрям проби третього рівня пропонує за самостійно розробленою технологією виготовити окремі деталі виробу, здійснити їх складання, підготовку і контроль готового виробу.

На підготовчому етапі професійної проби використовуються фронтальна, ланкова (бригадна) й індивідуальна форми організації праці учнів, як окремо, так і у взаємозв'язку. Виконання практичного етапу проби здійснюється індивідуально кожним учнем.

Є й інші підходи до розробки, організації та проведення професійних чи профільних проб. Так, наприклад, є досвід їх проведення на базі міжшкільних навчально-виробничих комбінатів з учнями 8-9-х класів у 80-х роках ХХ століття, який описано в нашій монографії [13]. Також нами розроблені експериментальні проби підготовки учнів основної школи до вибору технологічного профілю, за яким вони будуть учитися в старших класах [6].

Базою для проведення професійних проб можуть бути шкільні навчальні майстерні, міжшкільні навчально-виробничі майстерні, лабораторії МНВК, навчально-дослідні ділянки і цехи, різноманітні професійно-технічні навчальні заклади, гуртки, секції, студії, заклади додаткової освіти, домашні умови та інші.

Для організації та проведення професійних проб у школі необхідно мати відповідно підготовлених спеціалістів. Визріває доцільність внесення у зміст навчального плану підготовки вчителів технологій (трудового навчання) питань з організації та методики проведення професійних проб. На сьогодні учитель технологій є основною особою, яка здійснює профорієнтаційну роботу в школі і найбільш підготовлена для організації та реалізації професійних проб.

У процесі організації та проведення професійних проб учитель використовує різноманітні методи: усний виклад навчального матеріалу (пояснення принципу дії і будови знарядь праці, наукової сутті технологічних процесів і т.п.), розповідь про професії, виробництво і т.п., бесіда (для перевірки знань і повідомлення нових знань); навчальна демонстрація (показ зразків, механізмів, машин і т.п.), навчально-наочних посібників, кінофільмів, діафільмів і діапозитивів, технічної документації, трудових прийомів і операцій); методи перевірки й оцінки знань, вмінь і навичок (усні запитання, практичні контрольні роботи й інше). Слід використовувати діагностичні й активні методи: виконання трудових завдань і вправ на тренажерах, учнівський експеримент, навчально-дослідницькі роботи, різноманітні ігри та інше.

Кожна професійна проба передбачає професіографічні екскурсії для ознайомлення учнів з різними виробництвами та їх особливостями, з творчими можливостями професій. Профорієнтаційна цінність проб полягає також у тому, що учні випробовують свої сили у праці, наближеній за характером і змістом до професійної діяльності конкретного спеціаліста. Це дозволяє їм співставити свої здібності та можливості з вимогами професії до людини, свідомо підійти до професійного самовизначення. Важливим є те, що підведення до професійного самовизначення здійснюється на політехнічній основі. Для цього в учнів формуються цілісні наукові уявлення про виробничий і трудові процеси, про організацію й економіку праці та виробництва, про види трудової діяльності з конкретної спеціальності.

У програмах також передбачається формування соціально-економічних поглядів учнів шляхом ознайомлення їх з документами уряду з цих питань; перспективами встановлення і розвитку ринкової економіки України; основами підприємницької діяльності, маркетингу і т.п. Програмами також передбачено економічне виховання учнів: дбайливого ставлення до обладнання, інструментів, раціонального і економічного використання матеріалів та електроенергії. Для забезпечення розвитку творчих здібностей пропонується залучення школярів до конструкторської та раціоналізаторської діяльності з удосконалення існуючих і розробці нових пристроїв, інструментів і технологій виготовлення виробів тощо. Проби передбачають вирішення творчих задач і завдань з виконання економічної розмітки, раціонального підбору інструментів, матеріалів і режимів виробництва та організації робочого місця, які сприяють розвитку самостійності, ініціативи і творчої активності людини. Особлива увага на всіх заняттях приділяється правилам охорони праці, виробничої санітарії та гігієни праці, протипожежної безпеки.

Враховуючи підходи до розробки змісту професійних проб для учнів 8-9-х класів, відповідність їх вимогам трудової підготовки, актуальність їх для професійного самовизначення старших підлітків необхідно виконати такі педагогічні умови для їх реалізації в сучасних умовах.

1. Забезпечення строго індивідуального виконання професійної проби кожним учнем.
2. Внесення у зміст підготовки вчителя технологій (трудового навчання) питання організації та методики проведення професійних проб.
3. Здійснення розробки методичних рекомендацій для вчителів трудового навчання щодо реалізації змісту професійних проб у 8-9-х класах.
4. Забезпечення виконання професійних проб необхідними інструментами, матеріалами, обладнанням тощо.
5. Залучення батьків, учителів-предметників, підприємців, спеціалістів до сприяння в організації та проведенні професійних проб.
6. Врахування регіонально-виробничих умов, трудових традицій при організації та проведенні професійних проб.
7. Прийняття за основний критерій результатів професійних проб при подальшому здобутті професії (вступі до ВПУ, МНВК, технікуму та ін.).
8. Зміст професійних проб реалізується за принципами політехнізму, диференціації навчання й індивідуального підходу до учнів і містить у собі практичну та профорієнтаційну спрямованість і будується на основі дидактичних принципів.

Висновки. Розглянуті підходи до суті і побудови професійних проб, як однієї з форм профактивізації, були реалізовані в розроблених програмах різнотипових профпроб, які пройшли широку апробацію в практиці роботи шкіл і показали досить високу їх ефективність в професійному самовизначенні випускників основної школи. Наразі проводиться робота з розробки дієвої системи підготовки вчителів технологій до організації і проведення професійної активізації школярів в сучасних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арефьев И.П. Профорієнтація учащихся в «Технологии» / И.П. Арефьев // Школа и производство. – 2001. – № 2, С. 76-80. – № 3, С. 77-80. – № 4, С. 73-78.
2. Войтко А.І. Професійна активізація молоді на основі професійних проб: методичний посібник / А.І. Войтко, М.С. Янцур. – Рівне: МПУ ДЦЗ, МОУ РДП, 1996. – 55 с.
3. Лернер П.С. Социальное и профессиональное самоопределение учащихся – важнейшая задача школы / П.С. Лернер // Школа и производство. – 2004. – №2. – С. 2-4.
4. Людина і світ професій: програма для загальноосвітніх навчальних закладів (8-9 класи) / укладачі: І.Д. Бех (наук. консульт.), О.В. Мельник, Л.А. Гучан [та ін.] // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2008. – №2. – С. 43-56.

5. Підготовка до професійного навчання і праці (психолого-педагогічні основи): навч.-метод. посіб. / за ред. Г.О. Балла, П.С. Перепелиці, В.В. Рибалки. – К.: Наукова думка, 2000. – 188 с.
6. Підготовка учнів основної школи до вибору профілю навчання у старших класах (на прикладі технологічних профілів): метод. реком. для вчителів загальноосвіт. навч. заклад. / автори-укладачі: М.С. Янцур, А.І. Войтко, О.Г. Островський. – Рівне: РДГУ, 2009. – 81 с.
7. Пряжников Н.С. Методы активизации профессионального и личностного самоопределения: учебно-методическое пособие / Н.С. Пряжников. – М.: МПСИ, МОДЭК, 2002. – 400 с.
8. Пряжников Н.С. Профессиональное самоопределение. Теория и практика / Н.С. Пряжников. – М.: Академия, 2008. – 320 с.
9. Сазонов А.Д. Профессиональная ориентация учащихся: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2120 "Общест. дисциплины и труд" / А.Д. Сазонов [и др.]; под ред. А.Д. Сазонова. – М.: Просвещение, 1988. – 223 с.
10. Сидоренко В.К. Професійна консультація молоді: медичні та психофізіологічні аспекти / В.К. Сидоренко // Трудова підготовка в сучасній школі. – 2013. – № 7-8. – С. 53-57.
11. Фукуяма С. Теоретические основы профессиональной ориентации / Сигадзу Фукуяма. – М.: МГУ, 1989. – 108 с.
12. Чистякова С.Н. Комплект учебно-методических документов для проведения профессиональных проб / С.Н. Чистякова. – Кемерово: ИПС РАО, 1995. – 35 с.
13. Янцур М.С. Організація трудового навчання учнів VIII-IX на навчально-виробничій базі: монографія / М.С. Янцур. – Рівне: РДГУ, 2005. – 104 с.
14. Янцур М.С. Практикум з професійної орієнтації і методики профорієнтаційної роботи: навчальний посібник / М.С. Янцур. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2012. – 464 с.
15. Янцур М.С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи: курс лекцій: навчальний посібник / М.С. Янцур. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2012. – 216 с.

Н.С. ЯНЦУР. ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ АКТИВИЗАЦИЯ УЧАЩИХСЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Резюме. В статье обосновываются и раскрываются сущность, цель и основные формы профессиональной активизации учеников основной школы; рассматриваются подходы, принципы построения и условия реализации профессиональных проб, как наиболее эффективной формы профактивизации.

Ключевые слова: активность, профессиональная активизация, формы профактивизации, профессиональная проба, принципы построения, условия реализации.

M.S.YANTSUR. PROFESSIONAL ACTIVATION OF STUDENTS OF SECONDARY SCHOOLS

The summary. The article proposes and describes the nature, purpose and basic forms of professional activation of secondary school students; examines the approaches, principles of construction and conditions of implementation of professional samples as the most effective forms of professional activation.

Key words: activity, professional activation, forms of professional activation, professional sample, principles of construction, conditions of implementation.

Одержано редакцією 09.04.2015.

УДК: [37: 27]: 17. 022. 1 – 053. 6

О.Ф. ГРИЦЮТА, М.В. ОСТАПЧУК

ВПЛИВ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ НА САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Резюме. У статті розглядається проблема становлення особистості підлітка та найважливіші новоутворення цього періоду.

Ключові слова: підліток, новоутворення, цінності, цілі, самооцінка, самовизначення.

Постановка проблеми. Кожне суспільство має набір цінностей, які "транслують" індивіду, а той у процесі соціалізації засвоює їх. Дослідження системи ціннісних орієнтацій особистості представляється особливо актуальною проблемою в ситуації серйозних соціальних змін, коли у суспільстві відзначається деяка "розмитість" цінностей. У кризові періоди суспільства саме підлітки виявляються, як відзначають вчені В.Г. Алексєєв, Б.С. Волков, І.С. Кон та інші, – соціально не захищеними та морально не підготовленими. Сучасні підлітки відчувають гостру кризу в процесі формування їх ціннісних орієнтацій. Перш за все, вона проявляється у відсутності в більшості з них базових цінностей, а саме сенсу життя, розуміння хто він є, в чому його цінність, як особистості. Практично всі педагоги та психологи відзначають, що підлітковий вік є абсолютно особливим етапом розвитку особистості.

Аналіз досліджень і публікацій. Беручи до уваги позиції найбільш відомих дослідників підліткового віку, слід зазначити, що ще на початку цього століття Е. Шпрангер визначив такі новоутворення як: відкриття "Я", виникнення рефлексії та усвідомлення своєї індивідуальності. Відповідно за Л.С. Виготським домінуючими є два новоутворення – це розвиток рефлексії і на її основі – самосвідомості. Фундаментальним

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
Безкоровайна О.В. Формування міжкультурної толерантності студентів-філологів у контексті аксіологічної парадигми.	4
Сяська Н.В. Особливості засвоєння англійської лексики постичного жанру майбутніми учителями-філологами.	7
Тадесва М.І., Левицька В.А. Вплив реформаторських процесів у сфері мовної освіти старшокласників Польщі на удосконалення мовної освіти в Україні.	10
Тадесва М.І., Купчик Л.Є. Удосконалення змісту сучасної шкільної іншомовної освіти в Австрії.	14
Середюк Л.А. Про підготовку студентів-філологів мовних спеціальностей в умовах запровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій навчання іноземної мови.	18
Панов С.Ф. Розвиток інформативної компетенції за допомогою інформаційних технологій у технічних перекладачів морської галузі.	21
Журба К.О. Виховання смисложиттєвих цінностей в учнів основної і старшої школи у психологічному дискурсі.	24
Годунко Л.В. Сучасні досягнення у формуванні змісту підготовки вчителя іноземних мов для початкової школи у європейських країнах.	27
Павлович Ю.П. Основні підходи до формування змісту навчання іноземних мов у початкових школах Словацької Республіки.	31
Денісєва О.І. Чинники модернізації змісту середньої гуманітарної освіти Австрії.	35
Петренко С.В. Навчальний потенціал мультимедійного програмного забезпечення у викладанні іноземної мови.	37
Гронь Л.В. Відбір текстового матеріалу для розвитку іншомовних експресивних умінь студентів мовних факультетів вищих навчальних закладів.	41
Гасва Н.І. Типологія вправ для навчання іноземних мов.	44
Сойчук Р.Л. Обґрунтування системи виховання національного самоствердження в учнівської молоді.	46
Бісовецька Л.А. Комп'ютерні ігри як засіб підвищення мотивації у навчанні англійській мові дітей дошкільного віку.	50
Ціпан Т.С. Мовленнєві афоризми та їх використання у практиці англійської мови.	53
Літвінчук А.Т. Шляхи оптимізації іншомовної професійної підготовки студентів немовних вищих навчальних закладів.	56
Павлюк Г.С. Комунікативна культура як один із аспектів формування гуманістичної спрямованості молодших школярів.	60
Олесюк Л.В. Зміст формування іншомовної лексичної компетенції.	63
Ільчук М.П. Аудіювання як засіб розвитку комунікативних здібностей учнів.	66
Безкоровайна О.В., Ковальчук О.В. Використання методу асоціативних символів у процесі навчання іноземної мови на початковому ступені.	69
Безкоровайна О.В., Багнюк К.Р. Вивчення іноземної мови за допомогою сучасних інформаційних технологій (Інтернет-ресурсів) у навчально-виховній діяльності учнів старших класів.	72
Сенюк А.О. Педагогічні тести як засіб перевірки англійської граматичної компетентності в учнів основної школи.	75
Ліщук Т.С. Навчання учнів техніки читання англійською мовою у початковій школі.	78
Третякова К.В. Організація самостійної роботи студентів із використанням Internet-ресурсів як засобів диференціації, оптимізації та індивідуалізації навчання.	82
Голубєва І.В. Ідентифікація та педагогічний супровід лінгвістично обдарованих учнів – представників різних мов і культур у США.	85
Лобанова С.І., Стернічук В.Б. Оптимізація навчання іноземних мов у технічних вищих навчальних закладах шляхом впровадження методик правильного виправлення мовних помилок.	87
Перова С.В. Перекладацька компетентність у сфері професійної комунікації майбутніх фахівців немовних спеціальностей.	90
Мартинюк А.П., Губіна А.М. Організація курсу іноземної мови за професійним спрямуванням у технічному вищому навчальному закладі.	94
Маковська Г.Я., Пархоменко О.Т. До питання мотивації при вивченні іноземної мови.	97
Антохова Н.І. Психолого-педагогічна технологія розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов.	100
Нестеренко І.Б. Модернізація змісту підготовки вчителя іноземних мов у Польщі за умов європейської інтеграції.	105
Денисюк Л.В., Данілова Н.Р. Навчання читанню й перекладу професійно-орієнтованого тексту на заняттях англійської мови у вищих навчальних закладах.	107
Триндюк В.А. До питання іншомовної підготовки студентів технічних університетів.	110
Мазурок О.М. Смислова готовність майбутнього вчителя іноземної мови до професійної діяльності.	113

<i>Сухомлин Т.С.</i> Педагогічні умови формування професійного світогляду майбутнього вчителя іноземної мови. 116	
<i>Бобаль Н.Р.</i> Особливості застосування текстів засобів масової інформації у формуванні соціокультурної компетентності.	118
<i>Потенко Л.О.</i> Роль інноваційних технологій у навчанні іноземних мов у вищій школі.	121
<i>Фрідріх А.В.</i> Формування національних цінностей в студентів у навчально-виховному процесі.	125
<i>Горобець І.А.</i> Інформаційно-комунікаційна компетентність керівника вищого навчального закладу як важлива складова його професійної культури.	129
<i>Горчак Т.Г.</i> Визначення структурних компонентів природничої обдарованості.	132
<i>Карпенчук С.Г.</i> Ідеї Яна Амоса Коменського в контексті сучасного педагогічного інформаційного простору. ...	136
<i>Казанцева Л.І.</i> Теоретичні питання формування дитячого білінгвізму: психолінгвістичний і психолого-педагогічний аспекти.	141
<i>Галаманжук Л.Л.</i> Структурно-функціональна модель системи превентивного розвитку рухової активності дітей дошкільного віку у процесі занять з фізичної культури.	145
<i>Падалка О.І.</i> Формування педагогічних цінностей у майбутніх фахівців дошкільної освіти в процесі професійно-педагогічної підготовки.	153
<i>Павлюк Т.О.</i> Інноваційні засоби навчання дітей старшого дошкільного віку математики.	156
<i>Козачук М.В.</i> Адаптація дітей з особливими потребами до умов інклюзивного дошкільного закладу.	160
<i>Лаба Н.Г.</i> Врахування синдромного аналізу дефекту розвитку при побудові освітньої траєкторії дитини в умовах інклюзивного дошкільного закладу.	163
<i>Лопачук Г.П.</i> Розвиток пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку загального розвитку та з особливими потребами у процесі рукотворчої праці.	167
<i>Косарєва О.І.</i> Феноменологічні ознаки нарцисизму.	170
<i>Беленька Г.В.</i> Адаптація обдарованих дітей до умов навчання у початковій школі.	173
<i>Щербакова Н.М.</i> Інформаційно-комп'ютерні технології у формуванні в учнів початкової школи ціннісного ставлення до власного здоров'я.	176
<i>Суботюк В.І.</i> Теорія і практика екологічної освіти молодших школярів наприкінці ХХ століття: проблеми розвитку.	180
<i>Павленко А.С.</i> Сім'я – як головний елемент соціального становлення особистості.	185
<i>Янцур М.С.</i> Професійна активізація учнів загальноосвітніх навчальних закладів.	187
<i>Грицюта О.Ф., Остапчук М.В.</i> Вплив християнських цінностей на самовизначення особистості в підлітковому віці.	194
<i>Галатюк Ю.М., Галатюк М.Ю, Галатюк Т.Ю.</i> Творча пізнавальна ситуація у контексті проектування та організації творчої навчальної діяльності.	197
<i>Сіпайло В.О.</i> Використання письмових інструкцій в процесі профільного навчання (на прикладі профілю «Швейна справа»).	200
<i>Савельєв М.Г.</i> Аналіз поняття «наступність» у контексті педагогічних категорій.	207
<i>Шутяк В.Г.</i> Про підготовку вчителя початкових класів до трудового виховання молодших школярів (огляд педагогічних досліджень з 1957 р. по 1990 р.).	209
<i>Сорочинська Т.А.</i> Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів у педагогічних закладах Рівненщини (1939-1964 рр.).	213
<i>Тюска В.Б.</i> Розвиток творчого потенціалу студентів у професійно-інтелектуальних клубах.	217
<i>Федосова І.В.</i> Особливості розвитку вищої інженерно-технічної освіти в зарубіжних країнах у другій половині ХІХ ст.	221
<i>Дупак Н.В.</i> Принципи інноваційної діяльності педагога в умовах модернізації системи професійної освіти. ...	226
<i>Лісова С.В.</i> Педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів технологій до інноваційної діяльності.	229
<i>Герасименко О.А, Фециук Ю.В.</i> Методичні підходи в підготовці студентів до проектування меблів засобами графічної програми PRO 100.	233
<i>Попова А.Б.</i> Особливості орфоєпії та її роль у вихованні майбутнього артиста-вокаліста.	239
<i>Відомості про авторів.</i>	243
<i>Зміст.</i>	246